

Nominacja konwencjonalna w nazwach modeli samochodów

Od początku istnienia komunikacji językowej, w sytuacjach nadawania nazwy jakiemuś fragmentowi świata zewnętrznego lub życia wewnętrznego człowieka, pojawiały się różnice semantyczne związane z subiektywnym widzeniem rzeczywistości. Szczególnym subiektywizmem obciążona jest sfera leksykalna języka. O ile jednak opis świata dokonywany językiem powstawał spontanicznie i naturalnie, to znaczy nie w sposób sterowany, o tyle nazwy nadawane przedmiotom i wyrobom seryjnym mają kreować taką rzeczywistość, jaka odpowiada producentowi, czyli to on tworzy pozorny, sztuczny obraz, który odbieramy. Mamy więc w tym wypadku do czynienia z nominacją kierowaną. Chrematonim ma za zadanie stać się reklamą produktu, a użytkownik ma przypisywać produktowi nazwemu daną nazwą cechy wypływające z konotacji semantycznych nazwy. Coraz większa konkurencja, wolny handel, wielość produktów o identycznych lub bardzo zbliżonych cechach zmusza producentów do coraz bardziej starannego dobierania chrematonimów, które powinny swój potencjał semantyczny realizować wśród ludzi mówiących różnymi językami, zaś konotacje znaczeniowe muszą być jednakowo pozytywne. Żywiolowo rozwijający się przemysł samochodowy jest jedną z tych gałęzi przemysłu, który stara się zaproponować klientom liczne i różnorodne chrematonimy.

Analiza nazw typów samochodów daje możliwość wyznaczenia kilku pól semantycznych najchętniej wyzyskiwanych przez producentów. Popularną grupą leksykalną są nazwy geograficzne. Czyni tak na przykład producent Seata¹ samochodu pochodzącego z Hiszpanii. Wśród *Seatów* odnajdziemy: *Seata Alhambra*, *Arosę*, *Ibizę*, *Cordobę*, *Toledo*, *Malagę*. Wszystkie te miasta i wyspa są znanymi uzdrowiskami, ośrodkami sportów, ośrodkami turystycznymi, zespołami zabytków. Encyklopedie i informatory turystyczne podkre-

¹ Wszystkie informacje dotyczące motoryzacji zaczerpnięte zostały z katalogu *Samochody świata 1995*, nr 1 (5) 1994 (rocznik oraz z czasopisma *Auto International*, *najlepsze samochody roku 1995 – 1998*).

śląją ich walory krajobrazowe i klimatyczne. I tak, Arosa to „słynne uzdrowisko i ośrodek sportów zimowych we wschodniej Szwajcarii”², Cordoba - „miasto w południowej Hiszpanii, ośrodek turystyczny o międzynarodowym znaczeniu”³, Toledo - „miasto w środkowej Hiszpanii, znany ośrodek turystyczny [...] Jeden z najbogatszych zespołów zabytkowych Hiszpanii”⁴, a Alhambra to „warowny zespół pałacowy w Grenadzie (Hiszpania) [...] arcydzieło budownictwa mauretańskiego”⁵.

Często samochody otrzymują nazwy pochodzące ze świata zwierząt. Oczywiście wykorzystywane są nazwy tylko tych zwierząt, które w powszechnej świadomości kojarzą się z szybkością i wytrzymałością, uważane są za znakomitych myśliwych, podziwiane są za piękno i zwinność ruchów. Tak więc jest cała seria *Fordów*: *Mustang*, *Puma* i *Falcon* (od ang. falcon ‘sokół’) oraz *Opla Tigre*. Producent *Forda* nadaje także swym samochodom nazwy gwiazdozbiorów. Wyprodukowano już *Forda Oriona*, *Scorpio* i *Taurusa* (od łac. taurus ‘byk). Trzy samochody marki Volkswagen noszą nazwy związane ze sportem: *Volkswagen Polo*, *Golf* i *Derby*. Zarówno polo, jak i golf nie są sportami powszechnie uprawianymi. Postrzegane są jako ekskluzywne, nobilitujące dyscypliny sportowe. Derby zaś to także nie jest zwykła gonitwa, lecz wyścig uważany za klasyczny „dla koni trzyletnich, rozgrywany raz do roku na dystansie 2400 metrów”⁶. Nazwa gonitwy pochodzi od „nazwiska lorda Derby, który w 1780 roku zapoczątkował wyścig. Nagrodą w wyścigu była Błękitna Wstęga Toru”⁷. Nazw typom samochodów dostarczają też na przykład litery alfabety greckiego. Po ulicach naszych miast jeżdżą *Mitsubishi Sigmy*, *Ople Omegi*, *Lancie Delti*, *Lancie Kappy*.

Wszystkie samochody dzielone są przez znawców motoryzacji na klasy od A do K w zależności od wielkości auta, jego parametrów technicznych, standardu i przeznaczenia. Przykładowo klasę A i B stanowią modele najmniejsze i małe. Odpowiednio do swoich

² *Encyklopedia Powszechna PWN*, Warszawa 1973, t. 1, s. 137.

³ Op. cit., Warszawa 1974, t. 2, s. 552.

⁴ Op. cit., Warszawa 1976, t. 4, s. 458.

⁵ W. Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1985, s. 31.

⁶ *Słownik wyrazów obcych*, pod red. J. Tokarskiego, Warszawa 1980, s. 143.

⁷ W. Kopaliński, op. cit., s. 203.

rozmiarów i możliwości (pojemności silnika, uzyskiwanej prędkości, wielkości nadwozia) otrzymały nazwy *Rover Mini*, *Fiat Punto* (od wł. punto 'punkt') czy *Nissan Micra*. Auta klasy D i E przeznaczone dla bogatszych użytkowników szos, czyli samochody średnie i wyższej klasy średniej, noszą nazwy konotujące już inne skojarzenia: *Chevrolet Cavalier*, *Chrysler Neon*, *Renault Laguna*, *Volkswagen Passat*, *Hyundai Sonata*, *Nissan Maxima*, *Opel Omega*. Nazwy samochodów sportowych (klasa G) kojarzą się w sposób jednoznaczny: *Lamborghini Diablo*, *Chevrolet Corvette* (od korweta 'dawny, szybki żaglowiec wojenny')⁸ *Ford Puma*, *Opel Tigra*.

Charakterystycznie, zgodnie z przeznaczeniem samochodu, nazywają się auta terenowe (klasa I): *Ford Explorer* (od ang. explorer 'badacz, odkrywca')⁹, *Land Rover Freelander* (od ang. free 'wolny, swobodny'¹⁰, i land 'łąd, kraina, ziemia')¹¹, *Land Rover Defender* (od ang. defender 'obrońca')¹², *Nissan Pathfinder* (od ang. path 'ścieżka'¹³ i finder 'odkrywca'¹⁴), *Toyota Landcruiser* (od ang. land 'łąd, kraina, ziemia' i cruiser 'krążownik'¹⁵). Zgodnie z nazwami, auta te mają służyć użytkownikowi do jazdy po wielkich, rozległych przestrzeniach, zapewnić solidność i bezpieczeństwo, zapowiadają spotkanie z nieznanym i przygodą.

Im wyższa klasa samochodu i bardziej specjalistyczny model, tym częściej nazwa typu modelu bywa oznaczana przez nic nie mówiące laikowi, symbole literowe i liczbowe, na przykład *Audi A3* (klasa niższa średnia), *Rover 600*, *Volvo S40*, *Saab 9000 CS* (wyższa klasa średnia), *Lexus LS 400*, *BMW "siódemka"* (samochody luksusowe) *Ferrari 356 GT*, *Nissan 200 SX*. Używanie tego typu chrematonimów daje użytkownikowi poczucie przynależności do środowiska ludzi związanych z motoryzacją. Rozumienie (a może tylko używa-

⁸ *Słownik wyrazów obcych*, op. cit., s. 394.

⁹ C.M. Schwarz, M. A. Seaton, J. Fisiak, *English Dictionary for Speakers of Polish*, Poznań 1990, s. 218.

¹⁰ Op. cit., s. 254.

¹¹ Op. cit., s. 364.

¹² Op. cit., s. 156.

¹³ Op. cit., s. 471.

¹⁴ Op. cit., s. 236.

¹⁵ Op. cit., s. 142.

nie) nazw włączonych do tego socjolektu stawia go na wyższym poziomie niż niedzielnego kierowcę, traktującego samochód jako narzędzie do przemieszczania się. Zwykły kierowca kupuje po prostu *Opla Corsę Joy* (od ang. joy 'radość, uciecha'¹⁶), *Nissana Sunny* (od ang. sunny 'słoneczny i pogodny'¹⁷) lub *Forda Fiestę* i samochody te zgodnie z intencją producenta, zawartą w nazwie auta, powinny zapewnić mu wygodną, radosną, pogodną jazdę, jednak rasowy automobilista woli poruszać się *Hondą NSX* czy *BMW "ósemką"*. Te dwojaki rodzaju struktury chrematonimów różnią się jeszcze tym, że nazwy z zakodowaną literowo - cyfrową częścią używane są bez skracania, w pełnym brzmieniu, zaś nazwy „jawne” często ulegają elipsie. Typ samochodu, taki jak na przykład *Honda NSX*, bez oznaczeń literowo - cyfrowych byłby właściwie nierozpoznawalny, nazwy z pełnymi nazwami funkcjonują w postaci skrótowej: „Kupiłem korsę” (nie *Opla Corsę*), „Widziałem nową mikrę” (nie *Nissana Micrę*), „Jeżdżę fiestą” (nie *Fordem Fiestą*).

Chrematonimy obcego pochodzenia z łatwością przenikają do polskiego zasobu leksykalnego, często jednak bez konotacji semantycznych. Przeciętny użytkownik języka albo ich nie rozumie, w takim wypadku jest to dla niego tylko nazwa samochodu, a nie leksem o konkretnej etymologii, albo przyjmuje fałszywą etymologię. Przykładem niech będzie *Opel Astra*, którego nazwa osobom pytanym przeze mnie kojarzyła się przede wszystkim z kwiatem, a nie z gwiazdą. Polacy nie mają też trudności z odmianą tych chrematonimów. Z tym zjawiskiem łączy się zagadnienie apelatywizacji chrematonimów, o czym pisała m.in. Ewa Jakus-Borkowa w *Nazewnictwie polskim*¹⁸. Inną tendencją wśród chrematonimów samochodowych jest skłonność do używania nazw - synonimów początku i końca, przede wszystkim końca, wywołującego konotacje doskonałości i ostateczności. Na przykład *Missubishi Sigma* - nazwa litery greckiego alfabetu; znak sigmy używany jest w matematyce jako znak sumy, *Opel Omega* - nazwa ostatniej litery alfabetu greckiego; przypomnijmy powiedzenie „być alfą i omegą”, omega jako symbol końca, pełni, niezachwianego autorytetu, *Opel Astra* - „*per aspera ad astra*” przez ciernie do gwiazd, przez

¹⁶ Op. cit., s. 353.

¹⁷ Op. cit., s. 679.

¹⁸ E. Jakus-Borkowa, *Nazewnictwo polskie*, Opole 1987, s. 139.

trudy, cierpienia do sukcesu, i dalej *Opel Reckord*, *Nissan Maxima*, *Opel Frontera*. Chrematonimy mają symbolizować doskonałą jakość, szczyt możliwości technicznych produktu, pozostawienie w tyle konkurencji.

Koncerny samochodowe produkujące typy aut tej samej marki, wypuszczając coraz bardziej nowoczesne modele, dbają o gradację nazw: *Nissan Primera*: *Nissan Maxima*. *Lancia Delta*: *Lancia Kappa*, *Volkswagen Vento* (z wł. wietrzyk, lekki wiatr): *Volkswagen Passat*. W ten sposób producent chce podkreślić wyższość doskonalszego modelu, większą ilość zalet, lepsze rozwiązania techniczne, poprawianą z modelu na model jakość wytworu.

Chrematonimy samochodowe dobierane są równie starannie jak i nazwy innych produktów seryjnych. Nazwa wytworu jest bardzo ważnym czynnikiem, który musi zachęcić do kupna, co w przypadku samochodów pociąga za sobą oczywiście znaczny wydatek. Najnowsze metody marketingowe włączają techniki komputerowe w poszukiwanie najwłaściwszej nazwy, dokonywane są staranne badania wśród potencjalnych kupujących, sprawdza się jakie wrażenie robi na kliencie chrematonim i dopiero po uzyskaniu pozytywnego odbioru nazwy przez osoby badane nadaje się ją nowemu modelowi auta. Wybór pada tylko na te nazwy, które konotują takie skojarzenia u użytkownika - kierowcy jak wygoda, doskonałość, bezpieczeństwo, poczucie luksusu, prestiż, szybkość, odkrywanie nieznanego, wolność, przekraczanie granic.

Charakter nazwy zależy od typu samochodu. Inne zadanie mają do spełnienia chrematonimy przypisane małym, miejskim samochodom (*Joy*, *Sunny*, *Micra*, *Punto*), inne wozom luksusowym (*Buick Park Avenue*, *Honda Legend*), jeszcze inne autom terenowym (*Explorer*, *Discovery*, *Frontera*) czy sportowym (*Diablo*, *Corvette*). Część nazw występuje w postaci literowo - liczbowej, co włącza chrematonimy samochodowe w zakres socjolektu, którym posługują się, a przede wszystkim rozumieją tylko prawdziwi znawcy motoryzacji.

Zusammenfassung

Das Ziel des Artikels war, die die Benennung von Automodellen begleitende Motivation zu bestimmen. Die Analyse ermöglicht, einige semantischen Felder, die von Herstellern am

liebsten gewählt werden, festzusetzen, z.B. geographische, Tierwelt-, Sternbild- und Sportnamen, griechische Buchstaben.

Die Nomenklatur ist auf Autogrößen und -möglichkeiten (Hubraum, Karosserigröße und max. Geschwindigkeit) und ihre Aufgaben (Gelände-, Sportautos) abgestimmt. Autochrematonyme dringen leicht in den polnischen Wortschatz ein.

Die Analyse beweist, daß die Hersteller oft Namen mit synonymischem Anfang und Ende wählen, sich um die Namenabstufung von den Nächsten Modellen derselben Marke bemühen. Im allgemeinen werden nur diese Namen gewählt, die mit Brequemlichkeit, Vollkommenheit, Sicherheit und Luxus assoziiert werden.